

Dějepis práce od 18. 5. do 22. 5

Děti,

posílám práci na tento týden. Tentokrát se dozvíme, jak vypadala Římská říše po punských válkách. Zjistíme, proč nastala krize a kdo se ji pokoušel vyřešit a jak. Určitě si pamatujete na Asterixe a Obelixe. Už když jsme probírali Kelty, říkala jsem vám, že jim Římané říkali Galové. Dneska se dozvíte, kdo byl správcem území Galie. Seznámíme se s Caesarem. Muž, který reformoval Římskou republiku, ale zřízení republiky mu moc nevyhovovalo, protože chtěl vládnout sám. Právě od jména Caesar vzniklo naše slovo císař, což je titul pro panovníka. Kromě zápisu příkládám i opakování, abychom nezapomněli na punské války. Dneska se také můžete podívat na video o tom, jak Caesar překročil Rubikon.

Mějte se krásně.

Lucie Jelínková

Informace k učivu:

Učebnice str. 65-71

Hravý dějepis 6

Video k učivu:

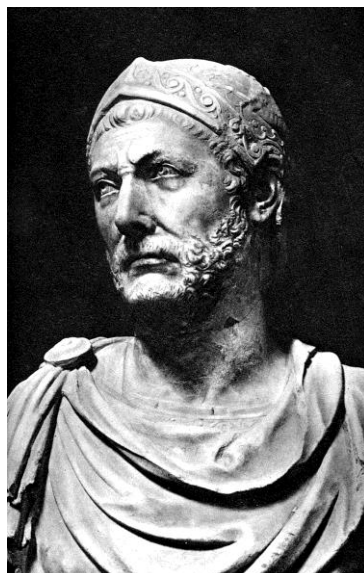
<https://www.televizeznam.cz/video/slavedny/den-kdy-caesar-prekrocil-rubikon-10-leden-152147>

Opakování

Potvrď nebo vyvráť tvrzení z punských válek zaškrtnutím správného políčka

	ano	ne
Byl Hannibal vojevůdce?	☐	☐
Byly punské války tři?	☐	☐
Je Sicílie na severu Itálie?	☐	☐
Nazývali Římané obyvatele Kartága Puny?	☐	☐
Přešel Hannibal Alpy?	☐	☐
Ztratilo Kartágo v 1. punské válce svobodu?	☐	☐
Založili Kartágo Féničané?	☐	☐
Zvítězili v punských válkách Kartaginští?	☐	☐

Hannibal

Krise republiky

- Byla důsledkem dlouholetých válek o ovládnutí území.
- Dobytou půdu získali bohatí Římané a zakládali velkostatky → malí zemědělci prodávali svou půdu → nemohli sloužit ve vojsku → krize se vyřešila tím, že vojáci začali dostávat plat (žold).
- Zemi oslabovaly vzpoury otroků – největší bylo **Spartakovo povstání**.
- **Ozývaly se hlasy, aby Římskou říši vedl jeden člověk.**

První triumvirát

- **Triumvirát** – vláda tří mužů.
- Po Spartakově povstání získali moc tři muži, jeden z nich byl **Gaius Iulius Caesar [gájus július cézar]**.
- Caesar byl konzulem a správcem Galie (dnešní Francie – Francii se do dneška říká „Země galského kohouta“)
- Caesar toužil vládnout sám, ale musel si počkat na příležitost → jeden z členů triumvirátu porušil dohodu a získal neomezenou moc → Caesarovi se to nelíbilo a opustil Galii.
- Před Římem Caesar překročil říčku **RUBIKON** – slavný výrok „**Kostky jsou vrženy**“ → Caesar vyhrál a stal se neomezeným vládcem římské říše.

Caesarova samovláda

- Měl neomezenou moc, shromažďoval mnoho titulů – ale Řím byl stále republikou!!
- Reformoval kalendář.
- Jeho vláda je pokládána za konec republiky.
- Postupem času se jeho blízkým lidem nelíbila jeho vláda → v roce 44 př. n. l. **byl zavražděn v senátě** – slavný výrok „**I ty Brute?**“

Caesar

Krise republiky

Během dobovačných válek získal Řím nová území, z nichž se staly provincie a římské impérium ovládalo v polovině 2. století př. n. l. téměř celé Středomoří. Tato rozsáhlá říše byla řízena z jednoho centra, města Říma, do nějž plynulo bohatství ze všech koutů impéria. Objevovaly se ovšem i problémy. Mnoho rolníků, kteří sloužili po dobu vleklých válek ve vojsku, zahynulo a jejich půda ležela ladem. Ti, kteří se z válek vrátili, se snažili svá hospodářství obnovit, ale často se jim to nedařilo. Jaké problémy měli drobní rolníci a jak souvisely s tím, že se republika ocitla v krizi, ukazuje následující schéma:

Obr. 15 – Římská villa

Středně velké statky, kde byly kolem domovů bohatých rodin soustředěny polnosti, zahrady, sklady, sýpky či stáje, se nazývaly **villy**. (→ Marcus Vitruvius Pollio) Domy byly většinou z kamene, omítnuté, byly vybaveny složitým potrubním systémem vytápění, měly **mozaikové podlahy** a umělecky vyzdobené stěny. V některých případech bývaly součástí pozemku také zahrady a jezírka s rybami. Přestože Římané znali sklo, většina oken měla jen kovové mříže a dřevěné okenice. Zasklené bývaly jen některé místnosti – například koupelny nebo vyhřívané pokoje.

Obr. 16 – Otroci

Během dobovačných válek **stoupl v Římě počet otroků**, zejména díky válečným zajatcům (1). Stejně jako například ve starověkém Řecku byli i v Římě otroci **prodáváni na trzích**. Díky otrocké práci se rychle rozvíjelo římské hospodářství – otroci pracovali například v domácnostech (2), na polích nebo v obchodech (3), někteří z nich byli cvičeni jako gladiátoři (4). Ti pak bojovali v aréně sami mezi sebou nebo proti divokým zvířatům.

Marcus Vitruvius Pollio

Římský architekt Marcus [markus] Vitruvius Pollio je autorem díla *Deset knih o architektuře*, kde se věnuje i tomu, jaké je vhodné místo pro postavení villy:

„Bude to místo položené výše a ne mlhovitě, ne plně jinovatky a ne obrácené ani k parným, ani ke studeným světovým stranám, nýbrž k mírným, a konečně místo, které se vyhne bažinatému sousedství. [...] Rovněž nebude místo zdravé, bude-li položeno podél moře k jihu nebo proti západu, jelikož jižní obloha se v létě při východu slunce zahřívá, v poledne žhne ...“

- Najdi ve svém okolí místo, které by se podle Vitruvia hodilo k postavení villy.

ŘÍMSKÁ REPUBLIKA

Pokusy o řešení krize

Tiberius Gracchus Počet nemajetných lidí rostl, takže hrozilo, že Řím nebude mít brzy dost vojáků, a navíc tito lidé rozšiřovali řady nespokojené městské chudiny. Za této situace navrhl tribun lidu **Tiberius Sempronius Gracchus** (tibérijus sempronijus grakchus) roku 133 př. n. l. reformu, podle níž měla být římským občanům **odebrána všechna státní půda nad určitou výměru**. Z takto vrácených pozemků **měla být půda rozdělena dědičně bezzemkům**, kteří na ni měli hospodařit a platit roční daň. Velkostatkáři s takovým návrhem pochopitelně nesouhlasili a nechali Tiberia Graccha zabít.

Gaius Gracchus Ve snaze o reformy pokračoval Tiberiův bratr **Gaius**. Ten byl tribunem lidu o deset let později. Prosadil, aby chudina ve městech dostávala **příděl levného obilí** a aby byly v jižní Itálii a v Africe zřízeny kolonie, kde by se mohli bezzemci usadit na státní půdě. Sice měl zpočátku podporu římského lidu, ale když navrhl, aby občanské právo dostali i obyvatelé oblastí, které si Řím v Itálii podmanil (tzv. spojenecké obce), setkal se s odporem. Nakonec byl stejně jako jeho bratr zabít. **Po smrti obou bratrů se v reformách dále nepokračovalo.**

Boje mezi populáry a optimáty

Na přelomu 2. a 1. století př. n. l. se vytvořily v Římě dvě strany, které soupeřily o vládu – populárové a optimáti. **Optimáti** (z lat. *optimus* = nejlepší) **odmítali zavádění reform** a jejich oporou byli bohatí vlastníci půdy úředníci a také senát.

Obr. 17 – Lucius Cornelius Sulla
Krizi římské republiky se pokusil vyřešit vládou pevné ruky – zvýšil počet senátorů a posílil moc senátu, omezil práva tribunů lidu a lidového sněmu, vydal mnoho nových zákonů.

Obr. 18 – Gaius Marius byl celkem sedmkrát zvolen konzulem. Kromě mnoha vojenských úspěchů byla důležitá také jeho reforma vojska – vznik profesionální armády. Služba u vojska měla trvat 16 až 20 let a vysloužilci (veteráni) měli po skončení vojenské služby dostat přiděl půdy. Naopak bohatí Římané se mohli z vojenské povinnosti vykoupit.

Jejich představitelem byl **Lucius Cornelius Sulla** [lucijus kornélius sula] (→ Obr. 17). **Populárové** (z lat. *populus* = národ, lid) se **snažili zavést reformy**. Podporu měli především od středních vrstev obyvatel z měst i z venkova a také v lidovém shromáždění. V jejich čele stál vojevůdce **Gaius Marius** [gájus márijus]. (→ Obr. 18) Navíc Gaius Marius ve funkci konzula prosadil důležitou vojenskou reformu – **zařadil do armády i nemajetné občany**, kterým stát zajistil výstroj a výzbroj a vyplácel jim žold. **Vojenská služba se**

stala povoláním. Byl tím vyřešen jak nedostatek vojáků, tak problémem s bezzemky. Jak se zvětšovala armáda, **posilovala se zároveň moc velitelů vojsk**. Nastávala doba, kdy jeden vojevůdce mohl s podporou svých žoldněřů ovládnout celou říši. V této době také byla udělena občanská práva všem svobodným obyvatelům spojeneckých obcí v Itálii na jih od řeky Pád.

Sullova diktatura Spory mezi populáry a optimáty vyvrcholily v roce 88 př. n. l., když byl Sulla pověřen senátem vedením války na východě římského impéria. Populárové totiž prosadili na lidovém shromáždění, aby byl velením pověřen Gaius Marius. Sulla ve válce zvítězil a po návratu do Říma se pomstil stoupencům Gaia Maria (ten byl tou dobou již po smrti).

Obr. 19 – *Orionis*
Od dob Gaia Maria se stal znakem legie orel. Menší jednotky – manipuly a kohorty – měly také své odznaky. Pokládalo se za velkou potupu, když se odznak kohorty, nebo dokonce orel legie dostaly do nepřátelských rukou.

ŘÍMSKÁ REPUBLIKA

Byly sestaveny **seznamy občanů, kteří měli být postaveni mimo zákon – takzvané proskripce**. Ty postihly několik tisíc osob, které byly postaveny mimo zákon, dokonce je mohl kdokoli beztrestně zabit a žádat za to odměnu. Majetek těchto osob byl zabaven, jejich otroci byli propuštěni na svobodu. Ti, kterým se nepodařilo uprchnout, byli zabiti. **Sulla byl jmenován diktátorem** bez časového omezení. Nakonec se po čtyřech letech vlády vzdal a rok nato zemřel.

Obr. 20 – Denár

Mince z doby republiky zobrazuje vítězného L. Cornelia Sullu, před nímž klečí poražení panovníci Mauretánie a Numidie. Sulla býval označován jako Felix (česky „šťastný“) a toto slovo vidíme i na minci.

bezzemek = nemajetný, svobodný Říman

denár = stříbrná mince

gladiátor = (z lat. *gladius* = meč) zápasník cvičený pro boj při veřejných hrách

latifundium = velkostatek

proskripce = soupis osob postavených mimo zákon a zbavených ochrany státu

veterán = (z lat. *veteranus* = zkušený) vysloužilý voják

villa = středně velký statek, mohly být na venkově i ve městě

žold = mzda vojáků za službu v armádě

Spartakovo povstání

Jak neustále přibývalo otroků, jejich životní podmínky se zhoršovaly. Již od poloviny 2. století př. n. l. tak docházelo k **povstáním otroků**. To největší proběhlo v letech 73 – 71 př. n. l. a vedl je **Spartakus**, gladiátor (→ Obr. 21) původem z Thrákie. Povstání začalo v gladiátorské škole ve městě Capua [kapua] a k sedmdesáti uprchlíkům z gladiátorské školy se postupně přidávali další otroci, až jejich počet **dosáhl několika desítek tisíc**. Řím vyslal proti vzbouřencům vojsko, těm se ale podařilo devětkrát Římany porazit. Nakonec poslal senát Marca Licinia Crassa [marka licinija krasa], který **povstání porazil**. 6000 zajatých otroků bylo ukřižováno – což byl obvyklý způsob poprav y – podél cesty mezi Capuou a Římem.

Během dobovačných válek získal Řím rozsáhlá území a množství otroků. Drobní rolníci nemohli konkurovat velkostatkům a levnému obilí z provincií, stávali se tak bezzemky, a nemohli tedy ani sloužit ve vojsku. Republika byla v krizi – o reformy se nejprve pokusili bratři Gracchové, později představitel populárů Gaius Marius, který provedl vojenskou reformu, a představitel optimátů Lucius Cornelius Sulla, který se na několik let stal diktátorem. Zhoršující se podmínky otroků vedly k povstáním, z nichž nejrozsáhlejší bylo Spartakovo povstání.

1. Co bylo příčinou krize římské republiky?
2. Jak se krizi římské republiky pokusili vyřešit bratři Gracchové? Byli úspěšní?
3. Jaký byl rozdíl mezi populáry a optimáty? Jmenuj jejich hlavní představitele.
4. Které reformy v římském vojsku zavedl Gaius Marius?
5. Porovnej, jaké důsledky mělo pro Athénana to, když byl ostrakizován (→ s. 82), a pro Římana, když se ocitl na seznamu proskribovaných.
6. Proč došlo ke Spartakovu povstání? Jak toto povstání skončilo?

Obr. 21 – Gladiátoři

Gladiátoři byli většinou otroci, kteří byli cvičeni v gladiátorských školách, a to buď na boj mezi sebou, nebo na boj proti dravým želmám. Oblíbené byly souboje různých vyzbrojených gladiátorů. Bojovalo se vždy na život a na smrt – poražený gladiátor měl naději na zachování života pouze tehdy, když obecenstvo uznalo, že bojoval statečně, a pořadatel her mu vztyčeným palcem daroval život.

 Vysvětlí původ slova populární.

 V době krize republiky byl raženy denáry, které obsahovaly pouze 0,5 gramu stříbra, což byla osmina jejich původní hodnoty. Kolik stříbra tedy původně obsahoval denár?

 Jak se vyrábí sklo?

M. Aston, T. Taylor – Archeologický atlas
V. Zamarovský – Dějiny psané Římem

ŘÍMSKÁ REPUBLIKA

- Které dílo je pro nás důležitým pramenem o životě Keltů?
- Zopakuj si, co víš o Germánech.
- Co se stalo s Kartágem po třetí punské válce?
- Které pravomoci měl v římské republice diktátor a jak byla jeho funkce omezena?

tajnou dohodu s **Gaiem Iuliem Caesarem** (gájem júlijem cézarem) (→ Obr. 24), která se označuje jako **triumvirát** – vláda tří mužů.

Obr. 22 – Marcus Licinius Crassus, Crassus byl stoupencem diktátora Sully a během proskripce nahromadil značné bohatství. Proslulost získal zejména porážkou Spartakova povstání (→ s. 111).

Obr. 23 – Gnaeus Pompeius Magnus Již v době Sullyho diktatury dosáhl vojenských úspěchů na Sicílii a v Africe, za což mu bylo uděleno přívěskovo Magnús (= Veliký).

Obr. 24 – Gaius Julius Caesar Pocházel ze starobylého římského rodu. Pořádal nákladné hry, čímž si získal přízeň lidu. Velice zbohatl po úspěšném dobytí Galie.

Caesar byl **konzulem** v roce 59 př. n. l. Byl obratný diplomat a dovedl si u římského lidu získat značnou popularitu. Po skončení konzulátu se stal **správcem provincie Galie** Předalpské. Pompeiovi byla svěřena správa Hispánie a Crassovi správa východních provincií. Caesarovi se dařilo, dokonce dobyl téměř celou Galii Zaalpskou (→ Obr. 25) a vyloďil se i v Británii.

Zápisky o válce galské

Během svých výprav do Galie diktoval Caesar *Zápisky o válce galské* (→ s. 27) Toto dílo je důležitým pramenem pro poznání římské armády a života Galů.

„Germáni mnoho od tohoto zvyku se liší [...] Celý život záleží v honbách a náruživém vojenství; od malička práce a otužilosti sobě hledí. [...] největší mezi svými mají chválu za to že se pěstuje postava, pěstují síly a nervy utužují.“

- Co se dozvídáme o výchově Germánů a jejich životním stylu?

adopce, adoptivní = přijetí cizího dítěte za vlastní, osvojení

bazilika = stavba určená jak pro běžné každodenní setkávání, tak pro shromáždění občanů při soudních řízeních či obchodních jednáních

konzulát = doba, po kterou byl konzul ve funkci

triumvirát = (z lat. *trium* = tři, *vires* = muži)

vláda tří mužů

Obr. 25 – Triumf

Odměnou vítězi, který dobyl pro Řím nová území, byl **triumfální průvod**. Tento průvod procházel Římem na Kapitol a byli v něm vedeni váleční zajatci a nesena nejcennější kořist. Vojevůdce (triumfátor) jel na zlatém voze taženém čtyřmi bílými koňmi a měl na sobě purpurový plášť a tráv obarvenou na červeno. Nad jeho hlavou byl držen **vavřínový věnec** – odznak vítězství. Proslulý je čtyřnásobný triumf, který slavil Caesar za své vítězství v Galii, Asii, Egyptě a Africe. Oslavy trvaly čtyřicet dní a jejich součástí byly obrovské gladiátorské zápasy i námořní bitva uspořádaná na umělém jezeře.

Obr. 26 – Pompeiovo divadlo

První kamenné divadlo v Římě nechal podle vzoru řeckých divadel vybudovat Pompeius v době, kdy byl konzulem.

- Porovnej, co mají společného a v čem se liší stavba řeckého (→ s. 92) a římského divadla.

ŘÍMSKÁ REPUBLIKA

Konec triumvirátu

Crassus se vypravil bojovat na východ, byl ale poražen a zabit. V Římě tak zůstal jen Pompeius, který obdržel od senátu výjimečnou moc a stal se sám jediným konzulem. Caesarova obliba rostla mezi lidem i mezi vojáky. Jeho silního vlivu se obával senát i Pompeius, a tak po Crassově smrti došlo k měření sil. **Caesar opustil Galii, vydal se do Itálie a zmocnil se Říma.** Potom porazil několikrát Pompeiovu armádu. Pompeius se chtěl zachránit útekem do Egypta, ale byl zavražděn. V Egyptě také Caesar porazil dosavadního vládcu Ptolemaia XIII. a skutečnou vládkyní Egypta se stala Ptolemaiova sestra **Kleopatra.** (→ Obr. 33)

Caesarova samovláda

Caesar se stal **neomezeným vládcem** Římské říše. (→ Obr. 28) V průběhu válek s Pompeiem mu byl čtyřikrát po sobě udělen **titul diktátora** a nakonec mu byl tento titul svěřen **na neomezenou dobu.**

Obr. 28 – Rozsah Římské říše za prvního triumvirátu

Díky Pompeiovým úspěchům se staly římskými provinciemi Bithýnie, Pontus a Sýrie. Caesar získal pro římskou říši území Belgů a Galů, (při obléhání oppida Alesie porazil galského náčelníka Vercingetorixe), provincii Nová Afrika. Římskou hranici se stala řeka Rýn.

Republika tak vlastně přestala existovat, přesto se Caesar snažil o to, aby alespoň navenek zachovával republikánské postupy a úřady. Sympatie lidí si získal tím, že nastolil pořádek, vyměnil úplatné úředníky, zajistil své veterány zemědělskou půdou v nově založených koloniích (→ Obr. 29) a rozšířil okruh osob, které se mohly stát římskými občany. Provedl také **reformu kalendáře** (→ Obr. 30) a zahájil výstavbu nových budov v Římě. Zápisy z jednání senátu nechal Caesar veřejně vyvěšovat, aby tak měli Římané zprávy o jeho činnosti. Caesar soustředil ve svých rukou veškerou moc, ovládal i státní pokladnu a armádu.

Caesarovy výroky

„Kostky jsou vrženy.“ Pronesl Caesar po překročení řeky Rubico [rubiko], která byla hranicí mezi Galii a Itálií. Podle zákona byl nepřítelem státu ten, kdo řeku překročil s vojskem bez souhlasu senátu. Rčení se používá o rozhodnutí, které nejde vzít zpátky.

„Přítel jsem, viděl jsem, zvítězil jsem.“ Pronesl Caesar po vítězství nad pontským králem. Rčení se používá o snadném a rychlém úspěchu.

„Ty, Brute?“ nebo *„Ty, můj synu?“* Pronesl Caesar údajně před svou smrtí, když mezi spiklenci v senátu spatřil svého chráněnce M. Iunia Bruta.

Obr. 27 – Curia [kúria]

Budova, kde se scházel senát, stojí na Foru Romanu. S její stavbou započal Caesar.

Obr. 29 – Kartágo

Ačkoli bylo Kartágo po třetí punské válce srovnáno se zemí, najdeme dnes na jeho místě antické pozůstatky. Caesar totiž nechal v Kartágo vybudovat osadu pro své veterány, z níž se později stalo krásné, tentokrát římské město.

Obr. 30 – Juliánský kalendář

Původně se v Římě používal měsíční kalendář o 12 měsících, ale měsíce měly 29 nebo 30 dní, a tak v době Caesarově byl rozdíl mezi kalendářním a skutečným rokem asi 90 dní. Nový kalendář, nazvaný podle Caesarova jména juliánský, měl 365 dní v roce a každý čtvrtý rok byl přestupný. Tento kalendář platil v Evropě až do roku 1582.

• Které měsíce na tomto kalendáři vidíš?

Obrázky:

https://www.google.com/search?q=asterix+a+obelix&sxsrf=ALeKk00PSiOUY5N-LugRhU649PSQOFqheA:1589261834764&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwj9vfbYza3pAhVNy6QKHZhaDjUQ_AUoAXoECBYQAw&biw=1366&bih=657#imgrc=cxLzqjDwVJrl0M

https://www.google.com/search?sxsrf=ALeKk02KKPbXI_QcGXQEIpKpRSK3MWcNNQ:1589261909756&source=univ&tbm=isch&q=kreslen%C3%BD+caesar&sa=X&ved=2ahUKEwi74Nf8za3pAhUFyqQKHe2FCY4QsAR6BAgJEAE&biw=1366&bih=657#imgrc=el7OdBnQbXzBhM

https://cs.wikipedia.org/wiki/Hannibal#/media/Soubor:Mommsen_p265.jpg